

Fiatal koromtól fogva szívbeteg voltam, a négy gyermekemet mind úgy szültem, hogy két-három hónapig be voltam feküdve magas vérnyomással.

Két éve megműtöttek. Egyszer jött egy nagy-nagy idő, volt két rend csirke letakarva az udvaron. Menteni akartam, mert felgyűlt a víz az udvarban, vette fel őket. Mikor megállt az eső, rosszul lettem, s két nap így kínlódtam.

Mikor harmadik nap feljöttem, az orvos azt mondta, 60 helyett csak 20-at ver a szívem egy percben, hívták a helikoptert, s mentettek.

Jobb lett volna akkor meghalni,

nem volt fájdalmam. S olyan nehéz az élet. **Evvel a szívvel lehet élni, mint egy gyermek,** családi körben. De ahhoz, hogy egy külön gazdasszony légy, házad, urad, kutyád, vagy macskád, állatod legyen, muszáj felkelni. 5-6 féle gyógyszert szedsz.

Mikor műtöttek a szívvel, akkor lekötözték ezt a lábamat, s trombózt kaptam. Kell járjak vért adni, hogy hígiítsák. Sok baj van. Erősen fáj a derekam, télen elkaptam a tüdőgyulladást, most

két-háromféle kivizsgálásra jövök a doktornőhöz.

Nem ajánlom senkinek, hogy negyvenéves korban szüljön. Egy gyermeknek, hogy felnőjön, kell 20 év, s akkor te már hatvan vagy. Már nem is látsz, még egy fuszulykát se tudsz megszédni, hogy rendes legyen. Már nem tetszik a munkád sem, egy öregasszony az öregasszony. Nincs értéke az embernek, mikor már megvénült.

Aztán erősen függ az élettárostól,

hogyan milyen társat kaptál egy hosszú életen keresztül. Mi az urammal 14 évig kétfelé dolgoztunk. Ő ottmaradt falun a juhoknál. Hétközben nekem megvolt az állami munkahely, a Május 1, vasárnap kellett menjek, vigyem az ételeket.

Buta voltam, miért vállaltam, miért mentem? Nem kellett volna, nagyon nagy terű egynek, hogy kétfelé szakadjon. **Bírod, bírod, de minek?** Úgy tönkrementem, hogy alig tudok az udvaron végigmenni.

'61-ben férjhez mentem, s '80-ig én is esztenán voltam. Mikor beköltöztünk, már iskolába jártak a nagyobbak. Aztán a férjem visszament falura. Voltunk Petken 9 évet, Erkeden 5 évet. Utána Dályába, s Égébe kerültünk. S aztán akkor megfogadott egy csomó szolgát, s azt fizetni kellett.

A fizetés úgy jött ki, hogy egy rend malacot eladtunk, s abból egy munkást kifizettünk. 700-800 lej nem volt a világ pénze, de **enniük kellett kétszer-háromszor a legényeknek**. Mikor nem voltam beköltözve a városba, én főztem a nagy fazék ételeket nap mint nap. A disznót levágtuk, s ők ették meg.

Az uram, ő könnyebben bírta,

mert felült a szekérre, s mindenhova elment, s ha a kalapot félretette, legényember volt. A lovak mindenhol megálltak, ahova ő el szokott járni. Mikor nem volt ott, akkor is húztak félre.

De nem érdemes annyi mindent vállalni, most százszor elmondom én. Vannak fiatalok, akik megengedik, hogy az ura menjen külföldre dolgozni, hogy gazdagodjon meg. **Nem szabad a**

lelkét eladni a vagyonért

. Mert elhűl, elszokik, a férfi elhajlik, az nem ül asszony nélkül évekig. Az asszony még megtartsa magát a falu népe, s az ismerősök miatt, de egy férfi, ha elmegy a nagyvilágba, **az alkalmat nem lépi keresztül**

.

A férfiak úgy képzelik, hogy ők a mindennek, őket úgy kell becsülni, hogy ők vezetnek mindent. **S közbe az asszonyi szív s a lélek irányítja őket**

, az asszony el kell kormányozza. Oda bé kell férközzön a szívébe, s tényleg nem lehet hosszú hetekig elengedni, mert úgy megszokja, hogy azután már nem parancsolsz neki.

A szerető nem mondja, hogy a gyermeknek nincs cipő

Ha az ember együtt eszik-iszik, könnyen hajlik, kivált, ha megrészegeedik, akkor rózsaszín a világ. S azt akarom mondani, **minden férfi a szeretőt jobban szereti**, mint a feleséget. Mert azt mondja: szeret ő. Az nem mondja, hogy kell cipő a gyermeknek, s jaj, elfogyott a só, tegnap se volt kenyér. Csak a moment, akkor a boldogság. Mikor hazamész, ott a zsörtölődő asszony.

Szóval, azt mondom mindig, értik-e, hogy nem szabad a lelkit elengedni a gazdagságért, mert hiába akarsz meggazdagodni, elveszíted a szeretetet, **kétfelé szakad a család, az nagy dolog.**

S azt akarom mondani, hogy az ember, egyik könnyelmű, s egyik nem. Úgy volna jó, ha két könnyelmű egy helyre kerülne, s két fukar egymáshoz. De az Úr Jézus egyiket a másikkal kell összepárosítsa, mert hanem a másik meghal. **Egy jónak egy rosszal kell elveszni.** S akkor megvan a húzd meg-ereszd meg.

Eltelt két év, mint a galambok, úgy eltűnt,

s egyszer későn jött haza a kocsmából. **Egész este azon gondolkoztam, hogy veszekedjek.** De mit tudjak mondani? Nem tudtam, hogy kell. A fene egye meg a pófád, azt tudtam, de egyebet mit? Eljött az éjszaka, jött haza nagy vígan, olyan boldog. Hát én ingben ott vagyok – akkor nem is volt ilyen cifra öltözék – felkelek, s kezdek veszekedni, miért jöttél ilyen későn, hol voltál, én megyek el, itt hagylak.

Ki is mentem szinte a kapuba, ott énekeltek odakint a fiatal legények-leányok. Jött utánam, hogy gyere bé, ne vegyenek észre. Eljött a reggel, egész éjjel egyet mondtunk, nem feküdtünk le. Másnap lemegyek ágyomhoz, s mondom, ágyó, mire tanított maga. Mi lett? – kérdezte. Mondom neki, s azt mondja: hát nem szabadott volna, hátha megütött volna! **Csak másnap kell veszekedni!**

Hát mondom: miért nem mondta? S mi nem aludtunk egész éjjel...

Osztán az élet iskolája mindenre megtanít. Most nem is tűrnek annyit, mint mi. Százszor is elválhattam volna, de elképzeltem, hogy hát mivel menjek el, a táskákkal? Két-három gyermeket fogjak meg, s vigyek?

Na, aztán, mondjam el, a kávéval hogy jártam.

A Ceaușescu idejében, amikor valamit osztottak, egyből egy nagy sor lett. Odaálltam én is, s hát babkávét osztanak. Azt se tudtam, mit jelent, de hát ha ennyien kérnek, erőst finom lehet, nekem is kell.

Negyedkilót adtak mindenkinek, meg is örölték. A fiam futott szembe, amikor jöttem a buszról, hogy édesanyám, mit hozol? Fiam, hoztam finom babkávét – mondtam. Miért egyenek csak az urak babkávét? **Hát estére kávét vacsorázunk.**

Erősen örvendtünk neki, s megfőztük. Biztos, még valamit ettünk melléje, mert jól laktunk. A gyárban százszor megkérdezték, hogy tudtunk-e aludni, arra már nem emlékszem, csak hogy erősen finom babkávét vettem. Aztán még az uram kiegészítette, mikor mesélte, hogy úgy főztem babul meg, de nem, mert mindenkinek megörölték.

Aztán Szombatfalván már sokszor főztem. A nagyobbik fiam sokszor leitta, s vizet töltött rá. S vittem a szomszédasszonynak, hogy finom kávét hoztam, s hát nem volt finom, mert Albert megitta.

Nem szeretett az uram fát vágni.

A favágás nagy dolog volt, ugye fűrészelni kellett. Aztán mondta egyik asszony, **hogya nincsen fa**, akkor tegyem belé a fazékba mindent, ami beléjár, vigyem ki a farakásra s tegyem fel, hogy főjön meg.

Indultunk a templomba, s gondoltam, hogy rakom belé: egy kicsi húst, zöldségeket. Nagy farakás volt az udvaron. Én a fazekat feltettem, s mikor jövünk a templomból, azt mondja az uram: te főztél-e valamit, mert én úgy meg vagyok ehülve.

Mondom, én igen, oda van téve az étel. Megyünk bé, s hát én nem a házba megyek, hanem hátra. Hova mész te? – kérdezi. Hát mondom, itt van, fel van téve a fazék a fa tetejére. Jaj, az szidott, hogy képzelem én ezt. Hát – mondtam – ha nem vágysz fát?!

Aztán elmentem haját vágatni.

Azt mondja a testvérem, **Elvira, ne légy olyan ókori**, hát menj, csináltasd meg a hajadat tizenöt lejtért. Jött egy lakodalom, annyi volt a dolgom, egész héten segítettünk a lakodalmas háznál, szombatra virradóra vasaltam, hogy minden legyen rendben, mert **megyek kicsi Zolinak cipőt venni, így mondtam otthon**. De nekem megvolt az agyamban, hogy menjek el a fodrászatba, csináltassam meg a frizurámat.

Eljövök, s legelsőbbben bémentem, a törvényszékkal szemben volt egy nagy fodrászat. Voltak benne négyen-öten, körülvettek, hogy mit akarok.

Mondtam, hogy én egy kontyot akarnék csináltatni. Hát meg kell mosni, jó hosszú volt, szürkés szál is van benne, akkor meg is kell festeni. Hát akkor, megcsinálják kontynak, abba kell egy kicsi dauer, hanem nem áll meg. Kiszámították, hogy kell egy méter pertligumi, s legalább tíz hajcsíptető, menjek, vegyem meg. Mindent kiszámítottak, **s hát száz lej**.

Kijövök, s gondoltam, én nem megyek vissza. De hát a száz lejt már kifizettem. Erősen búsultam, hogy mivel veszek cipőt a gyermeknek. Visszamentem, s oda félreültettek, ugye

festés volt, hajmosás. Fáradt voltam, s nem is voltam olyan szépen felöltözve. Lefestették, **s hát olyan lett, mint a degenyeg az egész fejem.**

Hát én így hogy tudok hazamenni? Kezdttem sírni.

Mellettem ült egy keresztúri fehérnép, erősen kérdezték, hogy miért sírok, mondjam meg a bánatomat. Egyszer azt mondja az egyik: ha megcsalta a férje, akkor sem szabad sírni. A kölcsönt vissza kell adni. Én csak néztem a tükörbe, hogy milyen csúf vagyok, hogy tudok délután lakodalomba menni. Modom, nem az a bajom. Hanem hogy miért jöttem ide bé? A testvérem azt mondta, tizenöt lejtért, s száz lejt odafizettem, s még hogy nézek ki! Aztán olyan szép kontyot csináltak, délután kettőig mind avval dolgoztak. Több volt a nézőm, mint a menyasszonynak.

Azt is elmondtam százszor

a gyárban, hogy egy nő otthon egy óráig mosdik, fésülködik, piperőzik – hát nem én, de átlag – a legszebb ruhát felveszi, minden. S miért? Hogy tetszedjünk a férfiaknak. S a férfi? Egy ing, egy nadrág, neki ott elöl megvan, s aztán olyan bölcs, olyan büszke, s mi bolondulunk meg értük.

Mikor az ember gyermeket vállal, s családja van, nem szabad változtatni, úgysem kapsz jobbat. **Kapsz ügyes embert, csak nem apát, kapsz ügyes asszonyt, de nem édesanyát.** Aki eltökélte, hogy családja lesz, annak tűrni kell. Sokat kell szenvedni, hogy egy élet lejárjon. **S tudja, mi benne az öröm?**

Mikor a tizenhat tagú család együtt van, nyolc unoka. Mikor nem nyissa meg senki az ajtót, az nagy dolog. Az embernek, ha van utódja, az a jó. A kórházba is, ha bekerülsz, van, aki jöjjön.